

JAARVERSLAG

06/07

FORMAAT

WERKPLAATS VOOR PARTICIPATIEF DRAMA

T 010-452 40 45

F 010-452 54 65

E info@formaat.org

Westzeedijk 513

Rotterdam

WWW.FORMAAT.ORG

Formaat is een organisatie die werkt aan empowerment van mensen in een achterstandspositie, participatie van mensen die onvoldoende aan de samenleving deelnemen, bewustwording van mensen m.b.t. mensenrechten, grondrechten en waarden & normen en dialoog tussen burgers onderling c.q. tussen burgers en overheid. Formaat doet dit door middel van allerlei vormen van Participatief Drama.

JAARVERSLAG

06/07

VOORWOORD

Het nieuwe bestuur van Formaat, dat in juni 2006 aantrad, is getuige geweest van een turbulent seizoen. Een seizoen waarin binnen alle geledingen van de organisatie keihard is gewerkt om de gestelde doelen te bereiken. Tot onze niet geringe vreugde zijn de medewerkers daarin ten volle geslaagd. Zelfs het lang gekoesterde doel om een eigen Werkplaats in Rotterdam te openen kon, conform het meerjarenwerkplan, voor 1 juli 2007 gerealiseerd worden. Vanuit het bestuur niets dan lof voor de mensen in de organisatie. Dat geldt in gelijke mate voor de acteurs, de jokers, het ondersteunend personeel en het management.

Bijzonder aan het bereiken van de gestelde doelen is niet in de eerste plaats het feit op zich. Organisaties groeien als de markt/het werkveld dat mogelijk maakt. Het unieke aan Formaat is dat de groei bereikt is met behoud van de aansluiting op de doelstellingen van de organisatie. De mensen van Formaat kijken kritisch naar de inhoud van projecten en activiteiten en maken keuzes op basis van het effect voor de doelgroep. Het bestuur heeft deze manier van werken geformaliseerd door hem te verwerken in de nieuwe statuten.

Een organisatie die groeit is niet automatisch vrij van alle knelpunten, integendeel: er dienen zich nieuwe aan. De personele bezetting op het kantoor is een punt van zorg. Omdat Formaat na 8 seizoenen nog steeds niet kan rekenen op structurele middelen moeten alle overheadkosten uit de marge op de projecten komen. Voor het bestuur staat voorop dat nog voor het vieren van het tienjarig bestaan sprake zou moeten zijn van deze structurele steun. Gezien de staat van dienst van Formaat zou dat geen overbodige luxe zijn.

Formaat gaat de komende jaren veranderen. Van een pionierorganisatie op het snijvlak tussen cultuur en samenleving naar een professionele aanbieder van hoogwaardige en hooggewaardeerde producten. De organisatie kiest voor een aantal werkerreinen waar de doelstellingen het best tot hun recht komen. Dak- en thuislozen, mensen met een psychiatrische achtergrond, jongeren in achterstandssituaties, mensen in de oude wijken, in het bijzonder in Rotterdam. Daarnaast gaat Formaat zich in toenemende mate richten op multiplicatie van haar methodiek. Dit gebeurt door cursussen, laboratoria en masterclasses tot en met internationale trainingsprogramma's.

In al die projecten zet Formaat de mens in de hoofdrol. In dit jaarverslag is te zien en te lezen hoe. Wij wensen u veel leesplezier toe.

Namens het bestuur,
Jan Dijkstra
Voorzitter

VISIE

In onze samenleving is nog steeds sprake van een onevenredige verdeling van kansen onder de bevolking. Mensen in een achterstandspositie slagen er niet of onvoldoende in om vooruit te komen; met sommige groepen gaat het zelfs steeds slechter. Tegelijkertijd verliezen begrippen als onderlinge solidariteit, onderling respect en medemenselijkheid steeds meer terrein. Commercie en passief entertainment veroorzaken eerder een daling dan een stijging van levenskwaliteit. De omgang van mensen onderling en die tussen overheid en burger wordt gekenmerkt door monologen en het ontbreken van een gemeenschappelijke taal.

MISSIE

Formaat wil die gemeenschappelijke taal aanbrengen in de vorm van de taal van het theater. Een theater echter dat wel participatief is, dat wil zeggen dat het publiek de hoofdrol speelt. Volwaardige participatie van alle burgers is een voorwaarde voor een democratie waarin mensen zich als mensen kunnen gedragen. Daarin worden monologen vervangen door dialogen, krijgen solidariteit en respect weer inhoud en kan iedereen ongeacht haar of zijn achtergrond een rol spelen.

ACTIVITEITEN

Formaat hanteert verschillende werkvormen om haar doelen te bereiken. Met Forumtheater, waarbij het publiek kan inspringen om de afloop van scènes te beïnvloeden, willen wij mensen activeren en tot een actieve dialoog aanzetten. Met Beeldentheater, waarbij met levende beelden wordt gecommuniceerd, willen wij mensen helpen bij het analyseren van situaties waarin zij zich belemmerd voelen in hun mens-zijn. Met samengestelde technieken willen wij mensen gericht ondersteunen bij het bereiken van hun eigen doelen. Door ook methodieken over te dragen willen wij het succes van onze missie bevorderen.

DOELGROEPEN

Formaat is daar te vinden waar mensen proberen om persoonlijke en maatschappelijke barrières te overwinnen die tussen hen en een volwaardig functioneren in deze samenleving staan. Daarbij richten wij ons bewust op groepen aan wie weinig kansen worden toegedicht. Ook pakken wij bij voorkeur thema's op die als moeilijk realiseerbaar worden geacht.

INHOUDSOPGAVE

1	PARTICIPATIE & BEWUSTWORDING	11
1.1.	WORKSHOPS JEUGD	12
1.2.	PUBLICATIE “VIER JE MEE...?”	13
1.3.	HOME & AWAY	14
1.4.	NIEUWE PROJECTEN	16
2	EMPOWERMENT & DIALOOG	19
2.1.	THEATERATELIER HAARLEM	20
2.2.	BLAGG! – TRANSITIONS IN PRISON	21
2.3.	JONG EN OUD IN DE WIJK	22
2.4.	WORKSHOPS	24
3	ONTWIKKELING & OVERDRACHT	27
3.1.	PUBLICATIE DE MENS IN DE HOOFDROL	28
3.2.	CURSUS DE MENS IN DE HOOFDROL	28
3.3.	OVERIGE CURSUSSEN	28
3.4.	WERKPLAATS VOOR PARTICIPATIEF DRAMA	29
4	UITWISSELING & SAMENWERKING	31
4.1.	POWER OF DIALOGUE	32
4.2.	INTERNATIONALE MASTERCLASSES	34
4.3.	INTERNATIONAL THEATRE OF THE OPPRESSED ORGANIZATION	35
5	ORGANISATIEONTWIKKELING	37
5.1	DE WERKPLAATS EN HET KANTOOR	38
5.2.	STATUTENWIJZIGING	38
5.3.	EVALUATIE WERKPLAN 2006-2007	39
5.4.	WERKPLAN 2007-2008	40
5.5.	MEERJARENPLAN 2008-2013	40
	BIJLAGE: DE MENSEN VAN FORMAAT	42

INLEIDING

Het seizoen 2006-2007 was zonder enige twijfel het meest intensieve tot nu toe van Formaat. Dat kwam niet alleen door de grote hoeveelheid activiteiten en projecten. Dat kwam ook niet alleen omdat er met hetzelfde team als het seizoen ervoor 40% meer activiteiten zijn gerealiseerd. Het kwam ook doordat een lang gekoesterde droom werd gerealiseerd: een eigen werkplaats in Rotterdam.

Door het in gebruik nemen van de werkplaats krijgt de organisatie een herkenbare plaats in een dynamische wijk - de Kapiteinsbuurt - in de deelgemeente Delfshaven. Tegelijkertijd heeft Formaat in het voorbije jaar op veel nieuwe locaties in het land gewerkt. Dat past ook bij het beleid dat we willen (blijven) voeren: herkenbaar in de wijk en present in het land. De huisvesting in Rotterdam betekent niet dat we ons langzaam gaan terugtrekken uit andere regio's.

In dit verslag staan de activiteiten naar programma gerangschikt. Dat doen we al een aantal jaren; de indeling bevat goed en sluit aan bij de opzet van de organisatie. Het hoofdstuk Participatie & Bewustwording gaat over onze activiteiten met jongeren, Empowerment & Dialoog beschrijft projecten met volwassenen en in de wijk, Ontwikkeling & Overdracht gaat over methodiek en de overdracht ervan en Uitwisseling & Samenwerking over onze internationale activiteiten.

Het vijfde hoofdstuk gaat over de Organisatie in ontwikkeling. In tegenstelling tot de voorbije jaren zijn de financiële cijfers niet langer opgenomen in dit inhoudelijk jaarverslag. Daarvoor is het financieel jaarverslag, dat apart verschijnt.

In dit verslag vindt de lezer veel foto's die gemaakt zijn door de Servische fotograaf Marko Krojac. Zij geven een goed beeld van ons werk in het afgelopen seizoen, een seizoen waar we echt trots op zijn. Op één na werden alle doelstellingen bereikt, de meeste zelfs ruimschoots overtroffen. We hopen de komende jaren de hierdoor gegroeide verwachtingen waar te maken.

Rotterdam, januari 2008

er

Het management van Formaat:

Irma Hazeleger

Luc Opdebeeck

Ronald Matthijssen

1

PARTICIPATIE & BEWUSTWORDING

06 / 07

1.1. WORKSHOPS JEUGD

Rijswijk

Op het Rijswijks Lyceum werd met een aangepaste versie van de Slimm!-methodiek gewerkt met leerlingen van het eerste en tweede jaar VMBO/HAVO/VWO. Thema was de overlast op de bus(haltes). Bij elke workshop was een chauffeur van Connexxion aanwezig. Aan het slot van de workshops werden suggesties verzameld over hoe je het reizen per OV aangenamer kan maken.

TERUGBLIK

In november 2006 waren vertegenwoordigers van Connexxion, het Rijswijks Lyceum en Formaat aanwezig. De volgende conclusies werden getrokken:

- Alle aanwezigen spreken uit dat de workshops een positief effect op het klimaat op en om de bus hebben gehad.
- Een bijkomend effect op de VMBO-locatie was dat sommige groepen leerlingen na afloop erg onrustig in de klas terugkwamen.
- Ook vonden veel leerlingen van de VMBO-locatie dat het kernprobleem door de workshops niet werd aangepakt, namelijk het doorrijden van sommige bussen bij de haltes in de Schilderswijk, waardoor de leerlingen te laat op school komen.
- Mentoren moeten beter voorbereid worden; de informatiebijeenkomst van 5 juli met de coördinatoren was niet afdoende.
- De mentoren ontvangen graag lessuggesties ter voorbereiding en verwerking van de workshops.
- De aanwezigheid van chauffeurs had zowel voor de leerlingen als de chauffeurs een grote meerwaarde.
- In het vervolg zal de tijdsduur van 90 naar 120 minuten worden opgetrokken.
- Connexxion pakt de suggestie op om in de Diversiteits-trainingen van chauffeurs extra aandacht te besteden aan de omgang met scholieren die extra gevoelig zijn voor wat zij als onterecht ervaren (nl. het doorrijden aan de haltes). Die gevoeligheid hangt in dit geval

nauw samen met het wonen in de Schilderswijk en de stigmatisering die daaruit volgt.

- In het schooljaar 2007-2008 zou er ruimte zijn voor ca. 12 workshops voor de nieuwe brugklassers.

UITVOERING

Jokers: Karen Bevers, Esther Bolte, Mieke Coupé, Mara Michon.

Supervisie: Luc Opdebeeck

CIJFERS

In de maand september 2006 vonden in totaal 22 workshops plaats met ongeveer 550 leerlingen.

Aan Connexxion werden in totaal 70 ideeën van leerlingen aangeboden.

Het project werd gefinancierd door het Stadsgebied Haaglanden.

VOORUITBLIK

Connexxion heeft laten weten dat er in het schooljaar 2007-2008 geen belangstelling bestaat voor het continueren van de workshops.

Wel staat het format nog steeds in de belangstelling van de provincie Gelderland, die dit schooljaar een pilot wil uitvoeren in Apeldoorn i.v.m. de overlast van scholieren op buslijnen.

Almere

Op de Cluster 4-school Aquarius in Almere werd met de Slimm!-methode gewerkt. Het thema "overlast in het OV" was de aanleiding. De leerlingen reikten zelf ook andere thema's aan, zoals geweld en overvalen. De workshops vonden plaats in oktober 2006 en maart 2007. Bij de eerste serie waren chauffeurs van Connexxion aanwezig. Het project was onderdeel van een breder preventieproject in Almere-West.

TERUGBLIK

Bijzonder moment tijdens de workshops was het bezoek van twee Kamerleden aan de school. Juist op dat moment speelden de leerlingen een scène over een allochtone jongen die vanwege zijn afkomst geen werk kan krijgen.

Een opmerkelijke uitspraak van de leerlingen was: "Waarom krijgen we niet vaker drama?"

De pilot is door alle betrokkenen positief beoordeeld. Daarbij constateerde de school dat:

- de leerlingen in de weken na de workshops merkbaar rustiger waren
- de aanpak past in de competentiegerichte coaching van de school
- leerlingen positief stonden t.o.v. het middel Drama

Connexion waardeerde aanvankelijk de contacten tussen chauffeurs en leerlingen; één van de reacties was dat "de stemming in de kantine is omgeslagen". Helaas gold dat alleen voor de eerste fase van de pilot, in de tweede fase ontbraken de chauffeurs zonder opgaaf van reden.

Ook de politie constateerde een afname van agressie in de periode waarin de leerlingen deelnamen aan de Slimm!-workshops.

CIJFERS

Aan de 4 workshopseries van elk twee dagdelen namen groepen van ca. 15 leerlingen deel, in totaal dus ongeveer 60. Op die manier is driekwart van de leerlingen van Aquarius bereikt.

De workshops zijn gefinancierd door de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Almere.

UITVOERING

Jokers: Karen Bevers, Esther Bolte, Ronald Matthijssen;
Supervisie: Luc Opdebeek

VOORUITBLIK

De gemeente Almere wil het project t.b.v. sociale veiligheid in het OV voortzetten in het schooljaar 2007-2008. Er zal daarbij niet alleen naar Aquarius gekeken worden, maar naar alle scholen in Almere. Of de Slimm!-workshops daarbij een rol gaan spelen is nog open.

1.2. PUBLICATIE "VIER JE MEE...?"

Het Verwey-Jonker Instituut onderzocht de effecten van de Forumtheatervoorstelling "Vieren" op drie verschillende groepen deelnemers m.b.t. morele ontwikkeling. Op 8 september 2006 werden de conclusies gepresenteerd op een bijzondere persconferentie op het PC Hooftcollege in Leiderdorp.

Het onderzoek was zo opgezet, dat de jongeren van resp. een VMBO in Den Haag, een Cluster 4 school in Arnhem en een JJI in Groningen twee keer een vragenlijst kregen voorgelegd. De eerste keer gebeurde dat vlak voor de voorstelling, de tweede keer 4 tot 6 weken erna. De vragen gingen over het morele oordeel van jongeren m.b.t. 10 verschillende overtredingen/delicten. Uit het onderzoek is geen significant effect gebleken; het rapport gaat ook in op de mogelijke oorzaken.

De onderzoekers komen tot de volgende aanbevelingen:

1. De voorstelling moet deel uitmaken van het onderwijsprogramma
2. De voorstelling moet geen eenmalige gebeurtenis zijn
3. In de voorstelling moeten hoogstens twee thema's behandeld worden
4. Resultaten kunnen beter worden gemeten door monitoring over een langere periode

Het rapport kan via de website van Formaat worden gedownload; de gedrukte versie is te bestellen bij het Verwey-Jonker Instituut. Zie <http://www.formaat.org/nl/methodiek/literatuur.php>.

Formaat heeft n.a.v. het rapport besloten om het beleid m.b.t. Forumtheatervoorstellingen aan te passen. Het project Home & Away heeft drie van de vier genoemde aanbevelingen verwerkt. De resultaten waren ernaar, en er kunnen reeds verrassende conclusies getrokken worden. (zie onder het volgende kopje)

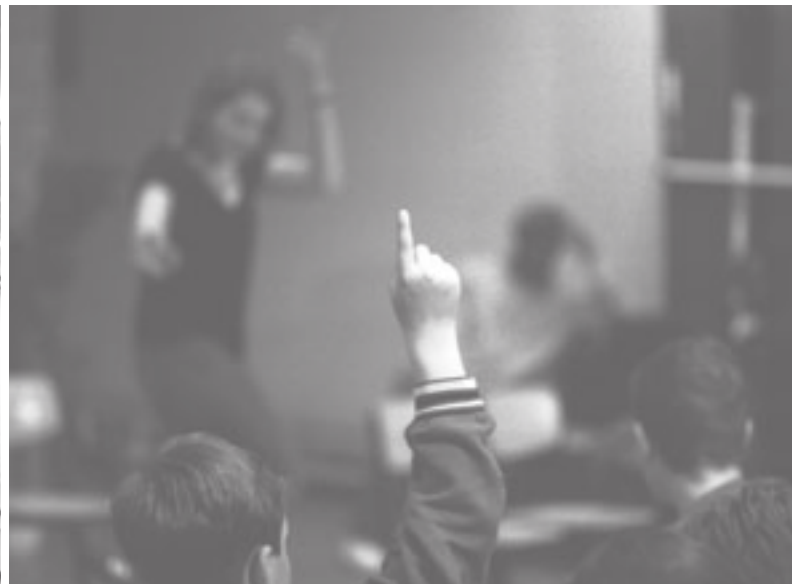
1.3. HOME & AWAY

Home & Away is een project dat draait om een Forumtheaterstuk over discriminatie en pesten. Het laat de lotgevallen zien van de Ethiopische leerling Asmellash, die zowel gepest/gediscrimineerd wordt als steeds met de schoolregels in conflict komt. Zijn verhaal wordt gespiegeld in de Ethiopische legende van Aardigman en Wreedman.

Het project bestaat verder uit een lesbrief, het aanbieden van ideeën van leerlingen aan scholen en gemeentes en een uitgebreid evaluatietraject. Home & Away wordt uitgevoerd met tal van lokale partners, vaak Anti-Discriminatiebureau's.

TERUGBLIK

De totstandkoming van Home & Away had heel wat voeten in de aarde. Met een cast van 5 spelers, een buitenlandse gastregisseur en veel aandacht voor vormgeving en geluid is het de meest omvangrijke productie van Formaat tot nu toe. Bovendien was het project een stuk uitgebreider dan alleen het spelen van het stuk. De conclusies van het rapport van het Verwey-Jonker Instituut n.a.v. onze productie Vieren werden omgezet in de praktijk. Aan het boeken van een voorstelling is nu een begeleidingstraject verbonden dat van de scholen motivatie en beleid vraagt. Dit heeft de belangstelling voor Home & Away echter niet geschaad, integendeel. Veel scholen zijn enthousiast over het feit dat er na de

voorstelling feedback volgt over het effect.

In de aanloop naar het project werd op drie plaatsen samenwerking gestart met lokale/regionale instellingen. In Vlaardingen was dat met bureau HALT Rijnmond, in Overijssel met het provinciale Anti-Discriminatiebureau en in Leiden met Leiden in Kleur. In Vlaardingen en Overijssel verzorgden de partners begeleidende lessen op de deelnemende scholen.

Home & Away werd verrassend genomineerd voor Shell Cares, en het project zou bij winst drie jaar lang door Shell worden ondersteund. Werknemers van Shell konden kiezen uit drie projecten en kozen in meerderheid uiteindelijk voor een project van het Nationaal Fonds Ouderenhulp. Als genomineerde ontving Formaat voor Home & Away een donatie ter hoogte van €10.000.

CIJFERS

Home & Away ging op 5 februari 2007 in première op het College VOS in Vlaardingen. In totaal werden 63 voorstellingen gespeeld, daarvan 25 in Cluster 4/JJI's in het hele land, 16 in Vlaardingen, 12 in de provincie Overijssel, 2 in Maassluis en 2 in Rotterdam.

In totaal hebben 3000 jongeren deelgenomen aan de voorstellingen, op 27 verschillende locaties. Slechts 4 van de locaties namen niet deel aan het evaluatietraject. In totaal gaven bijna 1500 jongeren, d.w.z. 49% van het totaal, en ruim 100 leerkrachten/begeleiders

hun mening via het evaluatieformulier. De 15 nagesprekken bereikten nog eens 120 jongeren. In totaal werden 13 adviezen aan scholen/instellingen uitgebracht.

Via de voorstellingen en de evaluatieformulieren werden in totaal 285 suggesties gedaan.

Home & Away kwam tot stand met de financiële steun van het VSBfonds, het Elise Mathilde Fonds, de Gravin van Bylandtstichting, de Stichting Kinderpostzegels Nederland en het Skanfonds.

UITVOERING

Regie: Adrian Jackson en Luc Opdebeeck;

Script: Adrian Jackson; *Vertaling:* Ronald Matthijssen;

Spelers: Karen Bevers, Esther Bolte, Mara Michon, Remses Rafaëla, Elvin Rigtters, Vincent van der Velden;

Jokers: Karen Bevers, Esther Bolte,

Stagemanagement: Claudia Copier;

Geluid: Giovanni Tradardi;

Vormgeving: Mariëlle Verdijk

RESULTATEN

Het project Home & Away loopt nog tot juni 2008, daarom is er hier sprake van een voorlopige balans:

1. De suggesties van leerlingen kunnen in vier categorieën ingedeeld worden:
 - algemene oproepen om niet te pesten en te discrimineren, respect te hebben en elkaar in de waarde te laten
 - specifieke oproepen om pesten en discriminatie op

school beter aan te pakken, waarbij tal van ideeën worden genoemd, variërend van meer toezicht, betere opvang van nieuwe leerlingen tot hardere straffen voor pesters

- ideeën over hoe je het beste conflicten kunt oplossen, hoe je zelf pesten/discriminatie kunt voorkomen/bestrijden als je slachtoffer bent, wie je erbij kunt halen en wat je van die persoon kunt verwachten
 - oproepen aan leerkrachten en schoolleiding om het schoolklimaat te verbeteren (bij JJI's gaat het om groepsleiders en directie en betreft het het instellingsklimaat), tot en met de suggestie dat ook de volwassenen een gedragsverandering behoeven. Eén van de mooiste oproepen in dat kader was "leraren moeten losser zijn".
2. Op ongeveer de helft van de speellocaties werden tijdens het traject van voorstelling - evaluatie - nagesprek conflicten geconstateerd die niet of niet in dien mate bekend waren bij school/instelling. In een aantal gevallen leidde dit tot een onmiddellijke interventie.
 3. De voorstellingsserie in Overijssel leidde tot de introductie van het Anti-Discriminatiebureau op een aantal voor hen nieuwe scholen. Met name in de landelijke gemeentes van de provincie is het thema discriminatie nog steeds een "ver van mijn bed" onderwerp. Toch neemt het aantal incidenten zowel op school als daarbuiten toe; veel scholen zijn van mening dat het goed is als de leerlingen met dit thema geconfronteerd worden. De combinatie voorstelling-voorlichting is een goede gebleken.

4. Een heel sprekend resultaat is dat de verwerking van de aanbevelingen van het Verwey-Jonker Instituut inderdaad geleid heeft tot een aantoonbaar effect. Door over een langere periode de betrokken scholen/instellingen te monitoren kon worden vastgesteld dat:
- het effect van de voorstelling 2 tot 3 weken aanhoudt in de zin dat pestgedrag en discriminatie afneemt en dat er meer onderling respect is (of zoals een leerling een paar dagen na de voorstelling schreef "sinds maandag doet iedereen normaal"). Het is daarom nu ook te begrijpen dat de nameting van het Verwey-Jonker Instituut, die 4-6 weken na de voorstelling plaatsvond, geen significant resultaat kon vaststellen. In de nagesprekken werd telkens weer de termijn van 2-3 weken genoemd voor wat betreft het directe effect.
 - het indirecte effect is groter als het project in het kader van een onderwijsprogramma wordt aangeboden. Scholen/instellingen die zelf begeleidende activiteiten aanbieden of de voorstelling in een context plaatsen gaan serieuzer met de uitkomsten van voorstelling, evaluatie en nagesprekken om en passen in sommige gevallen ook hun beleid aan.
 - het terugbrengen van het aantal thema's naar 2, die volgens de leerlingen ook nog sterk met elkaar samenhangen, levert een duidelijkere focus van het project op. Dit ondanks het feit dat sommige leerlingen het moeilijk vonden om de relatie tussen de twee verhalen in het stuk te volgen.

Van de voorstelling Home & Away is een registratie op DVD gemaakt, die bij Formaat te bestellen is.

VOORUITBLIK

In 2007-2008 staat de voortzetting van de tournee van Home & Away op de agenda. De samenwerking met Anti-Discriminatiebureaus, sinds 1 januari onder de naam Art. 1 verenigd, wordt uitgebreid. De volgende vijf bureaus doen in elk geval mee: RADAR (Rijnmond/West-Brabant), Haarlem/Kennemerland, Noord-Holland Noord, Zaanstreek/Waterland en Flevoland. In de regio Den Haag/Leiden wordt het ADB waarschijnlijk ook bij Home & Away betrokken.

In de planning staan:

- Provincie Overijssel** 16 voorstellingen (Haaksbergen, Holten, Oldenzaal, Hellendoorn)
- Regio Rijnmond** 18 voorstellingen (Spijkenisse, Middelharnis, Capelle a/d IJssel, Hellevoetsluis, Bergschenhoek)
- Provincie Noord-Holland** 11 voorstellingen (Hoofddorp, Zaanstad, Purmerend, Krommenie)
- Vlaardingen** 11 voorstellingen
- Cluster 4/JJI** 12 voorstellingen (Middelburg, Doorn, Soest, Groningen, Veenhuizen, Eindhoven)
- Leiden** 7 voorstellingen
- Gemeente Lisse** 4 voorstellingen
- Gemeente Maassluis** 2 voorstellingen
- Overig** 9 voorstellingen
- Totaal 90 voorstellingen**

Als deze voorstellingen allemaal gespeeld worden zullen in juni 2008 10.000 jongeren door Home & Away zijn bereikt. Wij verwachten in totaal ongeveer 5000 evaluatieformulieren te ontvangen en 50 nagesprekken te hebben gevoerd. De conclusies uit al dit materiaal zullen na de zomer van 2008 worden samengevat in een rapport, dat aangeboden zal worden aan de staatssecretaris van OC&W en aan de landelijke vereniging Art. 1.

1.4. NIEUWE PROJECTEN

Voor het seizoen 2007-2008 staan twee nieuwe projecten op stapel. Het betreft een aanpassing van het format "Theateratelier" (zie hoofdstuk 2) voor gebruik op school. Daarnaast start Formaat met de ontwikkeling van nieuwe formats voor het werken met jongeren.

Theateratelier Cluster 4

Formaat werkt sinds 2002 in het Cluster 4-Onderwijs, sinds 2004 is het één van onze speerpunten. Er is ervaring opgedaan met verschillende werkvormen: tussen 2004 en 2006 vooral met Forumtheater, in het afgelopen seizoen ook met de Slimm!-methodiek. Uit overleg met Cluster 4-scholen blijkt dat het werken met

hun leerlingen bij voorkeur het karakter heeft van een proces. Het effect van Forumtheater is wel merkbaar, maar van kortere duur dan in het regulier onderwijs. De Slimm!-workshops van twee dagdelen hebben één à twee weken effect op de leerlingen. Een langdurig effect kan, zo is nu de verwachting, gehaald worden als er minimaal een trimester wordt gewerkt, dat betekent 3 maanden een wekelijks aanbod van een dagdeel. Samen met OC Aquarius in Almere is een project geschreven dat aan bovenstaande criteria voldoet.

Een Theateratelier heeft tot doel om de deelnemers:

- een uitdrukkingmogelijkheid te bieden via Participatief Drama
- te ondersteunen bij het herstel, verbetering of ontwikkeling van
 - de vaardigheid tot leren
 - bindingen met de sociale omgeving
 - identiteit/zelfbeeld
- eerste ervaring te laten opdoen met een productieproces
- de kans te bieden om vooroordelen over hen weg te nemen

Het programma bestaat uit vier fasen:

1. Kennismaking, groepsvorming en introductie in Participatief Drama
2. Analyse van persoonlijke en collectieve problemen via Beeldentheater
3. Ontwikkelen van één of meerdere Forumtheaterscènes
4. Presentatie van de scènes met publiek

Het project wordt gefinancierd door de Stichting Kinderpostzegels Nederland en gaat in november 2007 van start.

Rond dit project wordt een werkgroep gevormd die gaat onderzoeken of deze methodiek in de toekomst als vaste module in het Cluster 4-onderwijs kan worden aangeboden. Om dat te bereiken zal ook methodiekoverdracht aan leerkrachten moeten plaatsvinden. Het streven is om in het schooljaar 2009-2010 een structureel aanbod te kunnen doen.

Theateratelier ISK (Internationale Schakelklas)

Eén van de hoogtepunten van de tournee van Home & Away in het afgelopen seizoen was de voorstelling met ISK-leerlingen van het Da Vinci College in Leiden. Veel van de leerlingen hebben dezelfde achtergrond als de hoofdpersoon van Home & Away, de Ethiopische jongen Asmellash. De hele voorstelling was een feest van herkenning - en tegelijkertijd een ernstige dialoog over hun kansen in de samenleving.

De wethouder onderwijs van Leiden, Gerda van den Berg, zou oorspronkelijk een half uurtje komen. Ze werd echter zo enthousiast dat ze het volledige anderhalf uur bleef. Het was voor de 80 leerlingen een bijzondere ervaring. Een aantal van hen zei meteen na afloop dat ze vaker dit soort activiteiten wilden gaan doen.

Na overleg met de school en met de gemeente is besloten om een plan te gaan ontwikkelen voor het aanbieden van een Theateratelier aan de school. Voor de leerlingen een kans om niet alleen sociale vaardigheden te ontwikkelen en hun verhaal te kunnen doen, maar ook om praktische ervaringen met de Nederlandse taal op te doen.

Het plan zal in het najaar van 2007 worden geschreven en ingediend bij de gemeente en een aantal fondsen.

Workshops Rotterdamse jeugd

In de eerste helft van het lopende seizoen 2007-2008 zullen in Rotterdam gesprekken worden gevoerd met verschillende instellingen/diensten die aanbod ontwikkelen voor achterstandsjongeren. Formaat wil actief meedenken om formats te ontwikkelen die deze jongeren een betere positie in de samenleving kunnen verschaffen. De nieuwe Werkplaats van Formaat aan de Westzeedijk in Rotterdam gaat hierbij een belangrijke rol spelen.

2

EMPOWERMENT & DIALOGO

06 / 07

2.1. THEATERATELIER HAARLEM

Tussen september 2006 en juni 2007 gaf Formaat wekelijks workshops in het kader van het Haarlemse project “Betrokken & Begrepen”. Doel van het project was om mensen met een psychiatrische achtergrond meer kansen op reïntegratie in de samenleving te bieden. Het project was een samenwerkingsverband tussen de stichtingen Roads, Radius en de GGD. De methodiek van de workshops staat beschreven in het boek “De Mens in de Hoofdrol”.

TERUGBLIK

Het Theateratelier Haarlem is het eerste in zijn soort in Nederland. Wekelijks komt een groep van ca. 15 mensen bijeen om met Participatief Drama te werken. Via kennismaking, groepsvorming en analyse van de eigen positie komt het uiteindelijk tot daadwerkelijke dialoog met de samenleving. De groep ontwikkelt vragen die via Beelden- of Forumtheater aan het publiek gesteld worden. Het publiek kan bestaan uit mensen met dezelfde problematiek, uit buurtbewoners, hulpverleners, gemeentelijke instanties en beleidsmakers. De vragen zijn universeel: wat is er nodig om mensen een menswaardig bestaan en een gelijkwaardige positie in de samenleving te bieden?

De verschillende presentaties van het Theateratelier stelden vragen als: hoe menswaardig is het uitkeringsbeleid t.a.v. daklozen? Hoe reageert het “algemene publiek” op straatkrantverkopers? Mag je iemand dwingen medicatie te nemen die hij/zij onaangename effecten vindt hebben? Hebben mensen recht op arbeid ongeacht hun kwalificaties? Wie heeft de regie over een reïntegratieplan, de cliënt of de casemanager?

Op 28 juni 2007 werd het project Betrokken & Begrepen afgesloten met een grootse manifestatie in de Vestekerk in Haarlem, waarbij bijna 200 mensen aanwezig waren.

RESULTATEN

Op persoonlijk vlak zijn de deelnemers aan het Theateratelier enorm vooruitgegaan. Vrijwel zonder uitzonde-

ring bleek dat hun zelfbeeld positiever was geworden, dat ze meer toekomstgericht waren gaan denken en beter voor zichzelf konden opkomen. Een aantal van de deelnemers vond tijdens het traject een baan.

Op het niveau van de groep verbeterde in Haarlem de aandacht voor de belangen van mensen met een psychiatrische achtergrond. Een concreet voorbeeld is het aanpassen van de uitkeringsregels voor daklozen.

Op institutioneel niveau besloot stichting Roads om ernaar te streven deze activiteit permanent aan te bieden in het kader van sociale activering.

Van het werkproces dat tot de manifestatie op 28 juni 2007 geleid heeft is een DVD gemaakt, die bij Formaat besteld kan worden.

CIJFERS

In totaal hebben 30 mensen minimaal één keer aan het Theateratelier deelgenomen, de helft ervan heeft vrijwel het hele traject meegemaakt. Toen eenmaal een vaste groep gevormd was, schommelde het aanwezigheidspercentage rond 90%.

Het project Betrokken & Begrepen werd gefinancierd door de Provincie Noord-Holland.

UITVOERING

Jokers: Luc Opdebeeck en Mara Michon

VOORUITBLIK

In het lopende seizoen 2007-2008 wordt het Theateratelier Haarlem door stichting Roads aangeboden in het kader van activiteiten t.b.v. Sociale Activering. Twee begeleiders van Formaat zorgen voor de methodische leiding. Het is de bedoeling dat er in Haarlem verdere methodiekoverdracht plaatsvindt. Op die manier kunnen de groepen vanaf medio 2008 gedraaid worden door mensen van Roads. Formaat biedt nog wel een jaar supervisie.

De in Haarlem gehanteerde methodiek wordt vanaf oktober 2007 ook ingezet in het Theateratelier Rotterdam. Deelnemers aan dat Theateratelier zijn afkomstig van het project Beschermd Wonen Delfshaven, de eerste opvang van dak- en thuislozen in het kader van de vernieuwde aanpak Maatschappelijke Opvang. Die aanpak moet leiden tot een vermindering van het

aantal dak- en thuislozen in het land van 50%. In Rotterdam, pilotgemeente voor deze aanpak, gaat het om ca. 1000 mensen.

Momenteel zijn er ook nog aanvragen voor een Theateratelier uit twee andere gemeentes. Er is nog ruimte in het seizoen 2007-2008 voor een aanbod van 20 weken.

2.2. BLAGG! – TRANSITIONS IN PRISON

In het kader van het Europese project “Transitions in Prison” heeft in maart 2007 de tweede serie workshops in een vrouwengevangenis plaatsgevonden. Locatie was Gelsenkirchen (Duitsland). De eerste serie was in mei/juni 2006 in de Limburgse PI Ter Peel gehouden. Het programma bestond uit een voor gebruik in detentie aangepaste versie van Slimm!, onder de oorspronkelijke Engelse naam “Blagg!”.

TERUGBLIK

De workshops in de vrouwengevangenis van Gelsenkirchen betekenden de eerste ervaringen met Blagg! in volwassenendetentie in Duitsland. Het programma werd georganiseerd in het kader van het kwalificatieaanbod. De doelgroep bestond uit vrouwen die voor het merendeel een verslavingsachtergrond hadden. Bovendien bleek, zoals ook al in Ter Peel, dat vrijwel alle vrouwen een delict hadden gepleegd onder druk van of uit loyaliteit met een toenmalige partner.

RESULTATEN

De deelnemende vrouwen worden op dit moment nog gemonitord; dit duurt in elk geval tot eind 2007. Een voorlopige balans laat zien dat een aantal vrouwen gefundeerde besluiten voor de toekomst hebben genomen. Eén van hen heeft ervoor gekozen om na de detentie zover mogelijk van de woonplaats van haar ex-man te gaan wonen, een besluit dat tijdens de workshops werd genomen.

Haar commentaar in het evaluatieformulier: “Wat ik

geleerd heb, is dat ik nooit meer van iemand afhankelijk zal worden. Dat ik bang was om andere mensen te leren kennen en ze te vertrouwen. En dat ik veel moet praten, dat zou goed voor me zijn.”

De conclusies uit het eindrapport luiden:

1. Blagg! is een modulair programma en moet doorlopend doorontwikkeld worden
2. Een vastomlijnde handleiding is niet mogelijk, wel een toolkit met werkvormen waaruit een programma op maat kan worden samengesteld
3. Het ideaal aantal werkuren ligt bij 30 en er zou bij voorkeur zo intensief mogelijk (5 dagen van 6 uur elk) gewerkt moeten worden
4. De werkomstandigheden vereisen:
 - a. Een ruimte die groot genoeg is voor 15 mensen en waarin in alle rust gewerkt kan worden
 - b. Steun van het PIW (Penitentiair Inrichtingswerk) voor het programma, zodat de gedetineerden gemotiveerd worden
 - c. Het reduceren van de overige afspraken en transporten van deelnemers gedurende de werktijden tot een absoluut minimum
5. Methodiekoverdracht vindt bij voorkeur plaats aan Individuele Trajectbegeleiders (ITB'ers) of andere arbeids-/scholingsgerichte diensten. Het PIW wordt door de gedetineerden niet als neutraal beschouwd.
6. Het programma zal in Nederland voorlopig niet mee kunnen dingen voor de Erkenningscommissie van methodieken, omdat vervolgonderzoek naar de deelnemende vrouwen niet heeft plaatsgevonden.
7. In de toekomst zou een Blagg!-programma in detentie ook een terugkoment na de vrijlating moeten inbouwen, om de monitoring te vergemakkelijken en de deelnemers een extra reflectiemoment te bieden.
8. In Duitsland is het wachten op de reactie van het ministerie van Justitie van de deelstaat Noordrijnland-Westfalen. Een landelijke aanpak is op dit moment nog ver weg, al zijn er ook ervaringen opgedaan in de deelstaat Saksen-Anhalt.

CIJFERS

Aan de workshops, die 6 dagdelen van 3 uur omvatten, namen 12 vrouwen deel. Het aanwezigheidspercentage was 98%.

Het project werd gefinancierd uit Equal-middelen van de Europese Unie.

UITVOERING

Jokers: Luc Opdebeeck en Ronald Matthijssen;
Assistent: Annemarie Geelhoed

VOORUITBLIK

Het project Transitions in Prison wordt eind 2007 afgesloten. Het is aan de deelnemende landen (naast Nederland en Duitsland ook Groot-Brittannië en Hongarije) of zij de Blagg!-methodiek in hun vrouwengevangenissen willen inzetten. Formaat heeft zich onder bepaalde voorwaarde als trainingsinstantie aangeboden. Naar de mening van Formaat zouden het vooral trajectbegeleiders moeten zijn die het Blagg!-programma gaan uitvoeren.

In Nederland lijken de vrouweninrichtingen belangstelling te hebben voor het continueren van Blagg! De beslissing daarover wordt echter genomen bij de Dienst Justitiële Inrichtingen van het ministerie van Justitie.

In Duitsland vindt in oktober 2007 een mini-conferentie plaats op het ministerie van Justitie van de deelstaat Noordrijnland-Westfalen. Daar zal blijken of deze deelstaat verdere Blagg!-programma's wil programmeren.

Het eindrapport van het project verschijnt in de loop van 2007.

2.3. JONG EN OUD IN DE WIJK

Sinds 2001 werkt Formaat met het volgende format voor projecten in wijken met conflicten tussen groepen bewoners van verschillende leeftijden. In de inventarisatiefase wordt met elke groep apart een workshop Beeldentheater gehouden, waaruit informatie komt over de zienswijze m.b.t. het conflict. In de verwerkingsfase wordt deze informatie samengevoegd tot een Forumtheaterstuk waarin meerdere zienswijzen verwerkt zijn. Op een bewonersavond wordt het stuk gespeeld en aan het publiek gevraagd om in te springen als men een scène anders wil laten aflopen. In 2006-2007 hebben twee wijkprojecten plaatsgevonden.

Vlaardingen-Holy

TERUGBLIK

De opdracht voor het project in de wijk Holy was tweeledig: er was behoefte aan concrete ideeën om jongerenoverlast te bestrijden en tegelijkertijd wilde men jong & oud met elkaar in contact brengen. Omdat Holy een grote wijk is waarin verschillende jongerengroepen in de buitenruimte aanwezig zijn, zouden er drie voorstellingen plaatsvinden.

De voorbereidingsworkshops met bewoners leverden informatie op voor het te spelen Forumstuk; helaas waren er geen Antilliaanse jongeren aanwezig, zodat

weinig bekend was over hun visie op de wijk. Door de input van een Antilliaanse acteur kon de informatie worden aangevuld. In het stuk worden een aantal conflictueuze ontmoetingen tussen jong & oud uitgespeeld, die voor het publiek veel discussiestof opleverden.

Bij dit project was de opkomst bij de voorstellingen opvallend hoog, zowel onder jongeren als ouderen.

RESULTATEN

Belangrijkste resultaat was dat er veel jongeren bereikt zijn die tot dan toe niet in beeld waren bij het jongerenwerk. In de follow-up moet blijken of er inderdaad draagvlak is voor concrete maatregelen. Het aantal klachten over jongerenoverlast is ten opzichte van 2004 afgenomen.

CIJFERS

Aan de voorbereidingsworkshops namen resp. 18 jongeren en 10 ouderen deel. Aan de drie voorstellingen namen resp. 45, 60 en 120 personen deel.

Het project werd gefinancierd door de gemeente Vlaardingen. De projectcoördinatie werd verzorgd door het Bureau Welzijnsprojecten in Vlaardingen.

UITVOERING

Spelers: Karen Bevers, Mara Michon, Remses Rafaela, Bas Schrurs, Hok Tan;

Jokers: Luc Opdebeeck en Ronald Matthijssen;

Script: Ronald Matthijssen;

Techniek: Bas Schrurs

Amsterdam-Osdorp

TERUGBLIK

Het project in de Valutabuurt was een spin-off van het project in de Zuidwesthoek in 2004. De Valutabuurt is een nieuwbouwwijk met veel koopwoningen en een heel diverse bevolkingssamenstelling. In de overige buurt van Osdorp wonen veel Marokkaanse jongeren, waarvan een aantal ook regelmatig op het Europlein in de Valutabuurt “hingen”. De voorstelling viel samen met de opening van het wijkgebouw; voorzieningen voor de jeugd waren er tot dan toe niet.

Het grootste probleem in de wijk, zo bleek al snel, was het moeizame contact tussen de wijkagent en de jeugd. In het Forumstuk werd dit verbeeld door het onzichtbaar maken van de wijkagent. Om Cruijff te parafaseren: “dit nadeel had wel één voordeel”. De bewoners waren op hun eigen vermogen om conflicten op te lossen aangewezen en lieten dit tijdens de voorstelling duidelijk zien. Het potentieel aan positieve krachten is in deze wijk nog niet uitgeput.

RESULTATEN

Het stadsdeel Osdorp had vooraf geen follow-uptraject gepland; dit had alles te maken met de enorm lange aanloopfase (bijna anderhalf jaar na indiening werd het project uitgevoerd) en de inmiddels veranderde

prioriteiten. Wel werd geconstateerd dat de functie van de wijkagent nader onder de loep moest worden genomen.

Als concrete stap werd voorgesteld om samen met de bewoners een zomerfeest te organiseren, dit was één van de belangrijkste wensen van het publiek tijdens de voorstelling.

CIJFERS

Aan de workshops namen resp. 10 jongeren en 10 volwassenen deel. Bij de voorstelling waren 50 mensen aanwezig, waaronder ook een groep van ca. 12 jongeren die als overlastgevend bekend stond.

Het project werd gefinancierd vanuit het beleid "Wij Amsterdammers", dat de gemeente na de moord op Theo van Gogh ingesteld had om verdraagzaamheid te bevorderen.

UITVOERING

Spelers: Karen Bevers, Mara Michon, Bas Schrurs, Vincent van der Velden;

Joker: Ronald Matthijssen;

Script: Ronald Matthijssen;

Techniek: Bas Schrurs

Wijkprojecten in de toekomst

In de gemeente Zoetermeer wordt al sinds de afronding van het project "4x Slimm!" gesproken over het uitvoeren van een wijkproject. Bij het ter perse gaan van dit verslag was nog niet bekend in welke wijk het project uitgevoerd gaat worden.

Vanaf 2008 wil Formaat de wijkgerichte aanpak vooral gebruiken ter bevordering van Empowerment van de deelnemers. Dat wil zeggen dat er naar gestreefd zal worden om de projecten zoveel mogelijk te laten uitvoeren door de doelgroep zelf. De productieprocessen zullen in de vorm van verkorte Theaterateliertrajecten worden gegoten. Wijkprojecten met acteurs zullen alleen in bijzondere situaties worden uitgevoerd.

2.4. WORKSHOPS

TERUGBLIK

In het seizoen 2006-2007 vonden de volgende workshops plaats:

Oktober 2006

WORKSHOP MET ACTEURS

Organisator: Brede School Helmond

Thema: gedeelde pedagogische visie tussen verschillende geledingen (kinderopvang, basisschool, buitenschoolse opvang, jongerenwerk)

Werkvorm: Beeldentheater, Forumtheater

Aantal deelnemers: 50

Spelers: Karen Bevers, Esther Bolte, Bas Schrurs;

Joker: Ronald Matthijssen

Februari 2007

WORKSHOP ZONDER ACTEURS

Organisator: Dienst Jeugd/Onderwijs/Samenleving en Directie Veiligheid Rotterdam

Thema: positie van jongerenwerkers

Werkvorm: Beeldentheater

Aantal deelnemers: 85

Joker: Ronald Matthijssen

Maart 2007

WORKSHOP ZONDER ACTEURS

Organisator: Nederlandse Stichting voor Psychotechniek

Thema: presentatie methodiek De Mens in de Hoofdrol

Werkvorm: Beeldentheater

Aantal deelnemers: 50

Joker: Luc Opdebeeck

Maart-mei 2007

4 WORKSHOPS ZONDER ACTEURS

Organisator: Stichting Scope, Almelo

Thema: jongeren uit verschillende culturen en machtsverschillen in relaties

Werkvorm: Beeldentheater

Aantal deelnemers: in totaal 40

Joker: Mieke Coupé

Mei 2007

WORKSHOP VOOR DE LEDEN VAN DE
BEROEPSVERENIGING VAN DRAMADOCENTEN

Werkvorm: Beeldentheater

Aantal deelnemers: 20

Joker: Luc Opdebeeck

Mei 2007

WORKSHOP MET ACTEURS

Organisator: IFOR - Women's Peace Program

Thema: vrouwen en geweld

Werkvorm: Beeldentheater, Forumtheater

Aantal deelnemers: 45

Spelers: Karen Bevers, Mieke Coupé, Remses Rafaëla,
Vincent van der Velden;

Joker: Ronald Matthijssen;

Techniek: Claudia Copier

Juni 2007

WORKSHOP ZONDER ACTEURS

Organisator: Ontwikkelbank Rotterdam

Thema: positie van jongerenwerkers
(Europees uitwisselingsproject)

Werkvorm: Beeldentheater

Aantal deelnemers: 15

Joker: Ronald Matthijssen

VOORUITBLIK

In het seizoen 2007-2008 vinden in elk geval 4 workshops plaats in het jongerenwerk van Vlaardingen met als thema Diversiteit, 2 workshops in de PI Nieuwegein met gedetineerden over Schaamte en Toekomstoriëntatie, en 1 workshop op de Universiteit Utrecht over Gelijke Rechten binnen ontwikkelingsorganisaties.

3

ONTWIKKELING & OVERDRACHT

06/07

3.1. PUBLICATIE DE MENS IN DE HOOFDROL

TERUGBLIK

Het boek "De Mens in de Hoofdrol", geschreven door Luc Opdebeeck en Ronald Matthijssen, werd op 23 november 2006 gelanceerd tijdens het 20-jarig bestaan van de RIBW Zaanstreek/Waterland en West-Friesland. Het eerste exemplaar werd aangeboden aan de directeur van de Nederlandse Stichting voor Psycho-techniek (NSvP), die de totstandkoming van het boek financieel ondersteund heeft.

CIJFERS

Van "De Mens in de Hoofdrol" zijn inmiddels ruim 250 exemplaren verkocht. Enkele boekhandels, waaronder de International Theatre Bookshop in Amsterdam, hebben het in hun vaste aanbod opgenomen.

3.2. CURSUS DE MENS IN DE HOOFDROL

TERUGBLIK

De methodiek die in het boek "De Mens in de Hoofdrol" beschreven staat, is via een tiendaagse cursus overgedragen aan mensen uit het veld die met Participatief Drama aan de slag willen. De cursus vond plaats in Haarlem, omdat er vooral vanuit het Theateratelier belangstelling was.

CIJFERS

In totaal hebben 8 personen de cursus afgerond, waarvan twee deelnemers aan het Theateratelier Haarlem.

UITVOERING

Cursusleider: Luc Opdebeeck

VOORUITBLIK

Een format waarbij de cursus in blokken van 5 dagen

wordt aangeboden is voor de meeste potentiële deelnemers niet haalbaar. Vanaf 2007-2008 is het streven om de stof in blokken van 3 dagen onder te brengen.

3.3. OVERIGE CURSUSSEN

Trainingspad

TERUGBLIK

Op het KNVB-opleidingscentrum in Zeist vond twee keer de cursus Trainingspad plaats voor in beide gevallen ca. 25 verenigingsbegeleiders uit het project Tijd voor Sport. De Training Sport en Participatief Drama (Trainingspad) was in 2005 het product van het project Veilig Spel.

De geplande Slimm!-cursus in Oost-Brabant/Noord-Limburg kon dit seizoen helaas niet plaatsvinden.

VOORUITBLIK

De KNVB wil nog minimaal 2 cursussen Trainingspad programmeren in het seizoen 2007-2008, mogelijk worden het er zelfs 4.

Formaat streeft ernaar om het lopende seizoen in elk geval een cursus Slimm! te laten plaatsvinden.

Introductiecursus Participatief Drama

TERUGBLIK

Op 4 en 5 juli jl. vond de eerste Introductiecursus plaats in de Werkplaats aan de Westzeedijk. Doel van de cursus om de deelnemers een idee te geven van de vele toepassingsmogelijkheden van Participatief Drama in het werkveld.

UITVOERING

Cursusleider: Luc Opdebeeck

VOORUITBLIK

Het is voorlopig de bedoeling dat de cursus minimaal 1x per seizoen wordt geprogrammeerd.

3.4.

WERKPLAATS VOOR PARTICIPATIEF DRAMA

Het Werkpad, de generieke activiteit van Formaat, heeft enigszins geleden door de explosieve stijging van het aantal activiteiten. Desondanks konden de volgende ontwikkelingen plaatsvinden:

METHODIEKONTWIKKELING

- Nadere invulling van het Slimm!-concept voor vrouwengevangenis
- Karen Bevers heeft deelgenomen aan de jokercursus van Adrian Jackson in Londen
- Aanpassing van het Slimm!-concept voor Cluster 4-scholen
- Aanpassing van het Slimm!-concept voor het regulier onderwijs

METHODIEKOVERDRACHT

- Ontwikkeling van een trainingsprogramma voor Servië en Kroatië
- Cursus "De Mens in de Hoofdrol" in Haarlem
- Masterclass met Sanjoy Ganguly
- Introductiecursus met Luc Opdebeeck

PUBLICATIES/PUBLICITEIT

- Het boek "De Mens in de Hoofdrol - Handleiding Participatief Drama" van Luc Opdebeeck en Ronald Matthijssen
- Het onderzoeksrapport "Vier je mee...Forumtheater als bijdrage aan de morele ontwikkeling van jongeren" van het Verwey-Jonker Instituut
- Promotiefilm t.b.v. de Shell Cares verkiezing
- Artikel in het tijdschrift Zorg + Welzijn over het Theateratelier Haarlem
- Artikel in het maandblad o/25 over het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut
- Artikel in Werk & Handicap over de methodiek De Mens in de Hoofdrol
- Cineac Delfshaven uitzending over het Theateratelier Rotterdam
- Artikel in Kroatische krant over The Power of Dialogue
- Artikel in het Belgische tijdschrift Koppelteken

BIBLIOTHEEK/ARCHIEF

- Fotoserie over de voorstelling Home & Away
- Fotoserie over het Theateratelier Haarlem

LITERATUURONDERZOEK EN -VERWERKING

- Formaat begeleidt de totstandkoming van de Duitse vertaling van het boek "Theatre for Living", van David Diamond, de Canadese expert op het gebied van Participatief Drama

ONDERZOEKSVORBEREIDING EN -ADVISING

- De verwerking van het evaluatiemateriaal van Home & Away fungeert als vervolgonderzoek op het rapport van het Verwey-Jonker Instituut
- Formaat heeft uitvoerig geadviseerd bij het onderzoek van de Criminologische Dienst van het ministerie van Justitie van Noordrijnland-Westfalen naar de effecten van Blagg! in de vrouwengevangenis van Gelsenkirchen
- Ook dit jaar zijn weer verschillende scriptiemakers (zowel in binnen- als in buitenland) op weg geholpen met literatuurverwijzingen en interviews

INFORMATIE, DEBATTEN EN LEZINGEN

- Op 29 juni jl. vond het eerste debat plaats in de Werkplaats onder de titel "Theater, Participatie en Politiek". Speciale gasten waren Sanjoy Ganguly (Jana Sanskriti, India) en Eugène van Erven (Theaterwetenschap Universiteit Utrecht)
- Gastlessen/lezingen vonden plaats op:
 - Hogeschool Leeuwarden (2x)
 - Young Stage - opleiding SKVR Rotterdam
 - Universiteit Wageningen - studie Communicatiewetenschap

4

UITWISSELING & SAMENWERKING

4.1. POWER OF DIALOGUE

The Power of Dialogue (POD) is een internationaal trainingsprogramma ter bevordering van de inzet van Participatief Drama in Oost-Europa. Het programma is in 3 landen uitgevoerd en bestaat uit vier fasen:

1. inventarisatie toepassingsmogelijkheden
2. twee vijfdaagse trainingen met een tussenpoos van 3 maanden, inclusief verplicht praktijkonderdeel
3. publicatie van een startershandboek
4. ondersteuning voor follow-up projecten. Het eerste POD-project is gestart in oktober 2005 en loopt tot december 2007. Er is gewerkt in Moldavië, Servië en Kroatië.

Servië

TERUGBLIK

Het project in Servië startte met een werkbezoek van de internationaal coördinator aan Belgrado in november 2006. Daar werd behalve met potentiële deelnemers ook gesproken met stakeholders die interesse toonden om in Participatief Drama te investeren. Het ging daarbij om UNICEF, de diplomatieke vertegenwoordigingen van Canada en Nederland en de British Council. De trainingen in Servië werden gehouden in februari en juni 2007. Aan het eind van de eerste cursusweek werd

een Forumtheaterpresentatie georganiseerd, die erg goed bezocht werd. De tweede cursusweek werd afgesloten met een Onzichtbaar Theateractie in het centrum van Belgrado.

RESULTATEN

De cursisten waren in meerderheid erg positief over de trainingen en gaven ze de hoogste waardering van alle tot nu toe plaatsgevonden cursussen. Een onverwacht hoog aantal deelnemers startte meteen na de training een praktijktraject. Tevens werd de wens uitgesproken om een landelijk netwerk op te richten.

Na de tweede training werden reeds een aantal vervolprojecten door de deelnemers opgezet.

CIJFERS

Bijna 70 mensen meldden zich aan voor de eerste training van POD. Daarvan werden er 33 toegelaten. Dit was alleen mogelijk omdat de werkruimte - het van de democratische revolutie bekende cultureel centrum Rex - groter was dan gemiddeld. Ook aan de tweede training namen meer mensen deel dan de voorziene 20, nl. 27. Daarmee is POD in Servië een groot succes.

UITVOERING

Training I - Cursusleider: Luc Opdebeeck; *Assistent:* Mieke Coupé

Training II - Cursusleider: Luc Opdebeeck

Organisatie: Marija Gajic

Coördinatie: Ronald Matthijssen

VOORUITBLIK

Het startershandboek is naar verwachting eind oktober gereed. In november 2007 vindt de presentatie plaats. Bij die gelegenheid zal met de deelnemers overlegd worden of er ondersteuning van Formaat nodig is bij het opzetten en uitvoeren van vervolgprojecten. Het aantal potentiële financiers is ondertussen verder uitgebreid.

Eén van de ideeën die in een eerder stadium met UNICEF zijn besproken, betreffen het maken van een Forumtheaterstuk voor het Servisch onderwijs. Een algemeen idee is om jaarlijks een supervisieweek te organiseren.

Kroatië

TERUGBLIK

POD Kroatië is een samenwerkingsproject met de HCDO, de Kroatische Vereniging van Dramadocenten. De HCDO heeft aan het begin van de eeuw al een introductieprogramma van Participatief Drama uitgevoerd. De voorwaarden voor een actieve praktijk waren echter nog onvoldoende vervuld. Toen POD startte, waren er slechts een handvol beoefenaars. Er was enige zorg over de vraag of alle 20 beschikbare plaatsen voor de eerste training gevuld zouden kunnen worden. Na presentatie van het project in februari 2007 in Zagreb kwamen de aanmeldingen echter gestaag binnen.

RESULTATEN

De tweede training in Kroatië vond plaats in juli 2007, zodat het nog niet bekend is of er sprake is van follow-up projecten. Wel hebben de deelnemers laten weten dat POD een grote stimulans is geweest; veel aanvankelijk aarzelende beoefenaars zijn “over de streep”.

CIJFERS

In Kroatië meldden zich bijna 50 mensen aan voor de eerste training, waarvan er 20 geplaatst werden. De tweede training werd met 14 deelnemers gehouden - niet alle deelnemers aan de eerste training waren in staat geweest om het praktijkgedeelte daadwerkelijk uit te voeren.

UITVOERING

Training I - Cursusleider: Luc Opdebeeck;

Assistent: Mieke Coupé

Training II - Cursusleider; Adrian Jackson

Organisatie: Ivana Marijancic en Vlado Krusic

Coördinatie: Ronald Matthijssen

VOORUITBLIK

In Kroatië wordt in het najaar van 2007 de starters' kit geschreven; de publicatie wordt in december verwacht. Of er sprake zal zijn van vervolgprojecten is op dit moment nog niet te overzien. Partner HCDO heeft reeds de wens uitgesproken voor het vertalen van het boek “Games for Actors and Non-Actors” in het Kroatisch als potentieel vervolgproject.

Moldavië

TERUGBLIK

Tijdens het seizoen 2006-2007 is in Moldavië vooral gewerkt aan de starters' kit, een handboek voor mensen die met Participatief Drama willen werken. De starters' kit werd geschreven in het Roemeens, één van de twee officiële talen in Moldavië (naast het Russisch). Op 19 februari 2007 werd in de hoofdstad Chicinău de starters' kit gepresenteerd aan de deelnemers aan het trainingsprogramma en aan belangstellende organisaties in het land.

RESULTATEN

Moldavië is het armste land van Europa, het minimumloon bedraagt er € 2,40 per dag en veel mensen in overheidsdienst verdienen ongeveer € 80 per maand. Het vergt voor bijv. leerkrachten, welzijnswerkers en mensen in de zorg zeer veel doorzettingsvermogen om zelf projecten te organiseren en uit te voeren. Het is daarom des te verheugender dat er in Moldavië op uitgebreide schaal implementatie van Participatief Drama heeft plaatsgevonden. Het gaat om werkerreinen als: rechten van straatkinderen, opvoedingsondersteuning eenoudergezinnen, rechten van en zorg voor gehandicapten, rechten van homoseksuelen en minderheden en menswaardige detentie.

CIJFERS

De trainingen in Moldavië vonden al in het voorjaar van 2006 plaats. Uiteindelijk kregen 27 mensen een certificaat, waarvan 13 voor deelname aan beide trainingen. Bij de presentatie van de starters' kit waren ruim 40 mensen aanwezig. De oplage van het startershandboek was 150.

UITVOERING

Tekst startershandboek: Lilia Raileanu en Ronald Matthijssen

VOORUITBLIK

Op verschillende plaatsen in Moldavië zijn kleine kernen van beoefenaars van Participatief Drama ontstaan; er is een landelijk netwerk opgericht waarbinnen men

probeert elkaar te ondersteunen en aan methodiekontwikkeling te doen.

Moldavië wordt meegenomen in de verdere ontwikkeling van een aanbod voor training en supervisie in Oost-Europa.

The Power of Dialogue werd gefinancierd door de Dutch Oak Foundation, in Nederland vertegenwoordigd door de dob Foundation.

4.2. INTERNATIONALE MASTERCLASSES

Deze Masterclasses zijn in eerste instantie bedoeld voor (licht) gevorderden op het gebied van Participatief Drama. Ze worden gegeven door internationale experts, die elk aan een bijzonder aspect van het vak aandacht besteden.

TERUGBLIK

Op 30 juni en 1 juli gaf Sanjoy Ganguli, de bekende Indiase expert op het gebied van het Theater van de Onderdrukten, een tweedaagse Masterclass in de Werkplaats van Formaat. Hij introduceerde een groot aantal nieuwe oefeningen op het gebied van de analyse van onderdrukkingssituaties en het creëren van personages in het Forumtheater. Twintig mensen uit vier landen namen deel.

VOORUITBLIK

Formaat wil de komende jaren regelmatig Internationale Masterclasses organiseren. Behalve het leren van collega's bieden de Masterclasses ook de gelegenheid tot internationale uitwisseling. In het seizoen 2007-2008 zijn Masterclasses gepland.

4.3.

INTERNATIONAL THEATRE OF THE OPPRESSED ORGANIZATION

The International Theatre of the Oppressed Organization (ITO) werd in september 2003 in Parijs opgericht door Augusto Boal, zijn zoon Julián en Luc Opdebeeck en Ronald Matthijssen van Formaat. Doel van organisatie is het stimuleren van het gebruik van Theater van de Onderdrukten in de wereld. ITO is uitgegroeid tot een netwerk met meer dan 1000 contactpersonen in ruim 70 landen. Een belangrijk programma van ITO is "Flying Jokers" dat zich richt op training van nieuwe jokers.

TERUGBLIK

Formaat levert jaarlijks een grote bijdrage aan het bevorderen van Participatief Drama in vele landen van de wereld. De website www.theateroftheoppressed.org was een cadeau van Formaat aan Augusto Boal. Via de website ontvangt Formaat berichten uit de hele wereld met verzoeken om ondersteuning, trainingsmogelijkheden, projectontwikkeling, samenwerking en uitwisseling, literatuur, scriptiebegeleiding en praktische tips. Daardoor is goed in kaart gebracht waar de behoeftes liggen m.b.t. de verbetering van de kwaliteit van het aanbod en het ontwikkelen van grotere projecten. Naast het beheren van de website participeert Formaat actief in het bestuur in oprichting van de wereldwijde organisatie ITO, waarvan Augusto Boal de voorzitter is.

VOORUITBLIK

Eind 2007 loopt The Power of Dialogue af en ontstaat er ruimte voor nieuwe internationale activiteiten. Op dit moment kan Formaat een POD-programma per jaar aanbieden. Door multiplicatie moet dit aanbod de komende jaren gaan stijgen. De behoefte is namelijk groot. Er liggen onder andere serieuze aanvragen uit een aantal Oost-Europese landen, uit Australië en uit Zuid-Amerika. Er is al enige jaren een vraag uit de Dem. Rep. Congo en begin 2007 werden wij ook door een organisatie uit Kenia benaderd. In de loop van

het najaar van 2007 wordt het internationale werkplan nader geconcretiseerd.

Sinds de Masterclass van Sanjoy Ganguly is het plan ontstaan om nauwer samen te werken met Jana Sanskriti uit India, de grootste organisatie van het Theater van de Onderdrukten in de wereld. Formaat wil daarbij internationale ontwikkelingsorganisaties gaan betrekken.

ORGANISATIEONTWIKKELING

5.1. DE WERKPLAATS EN HET KANTOOR

In het jaarverslag 2004-2005 werd het streven genoemd om per 1 juli 2007 een eigen pand te betrekken en van daaruit de activiteiten vorm te geven. In de praktijk is het een paar weken eerder geweest.

De Werkplaats voor Participatief Drama is gevestigd aan de Westzeedijk 513, aan de rand van het Lloydkwartier in Delfshaven. Met uitzicht op het westelijk havengebied en de stadsontwikkelingsprojecten op Coolhaven is het een prachtige locatie. De ruimte is geschikt voor repetities, workshops, cursussen, debatten, politiek cafés en voorstellingen.

Op 12 juni jl. werd in de Werkplaats de eerste openbare activiteit georganiseerd. Het ging om de feestelijke opening van het Beschermd Wonenproject Delfshaven door de Pameijer Stichting. Het team van Formaat, onder leiding van Luc Opdebeeck, ontwikkelde samen met de bewoners van het project en buurtbewoners een scène. Thema: vooroordelen t.o.v. dak- en thuislozen en mensen in woonprojecten. De zaal was tot de laatste stoel gevuld.

In de Werkplaats is geen ruimte voor een kantoor. Het is op dit moment gevestigd aan de Oostkousdijk 9C, op een steenworp afstand van de Werkplaats. Het gaat om een tijdelijke vestiging, naar verwachting tot halverwege 2009. Daarna zal het kantoor naar een meer permanente locatie in de wijk verhuizen.

De huisvesting is tot stand gekomen in nauw contact met het ABCD-project in Delfshaven van de corporatie Woonbron. Formaat streeft ernaar om in de wijk een culturele en maatschappelijke functie te gaan vervullen die aansluit bij de behoeften van de bewoners.

In de loop van het seizoen 2007-2008 zullen er verschillende feestelijke openingsactiviteiten worden georganiseerd.

5.2. STATUTENWIJZIGING

Op 4 september 2007 heeft het bestuur van Formaat de nieuwe statuten vastgesteld. Belangrijkste wijziging betreft de doelstellingen van Formaat, die nu als volgt geformuleerd staan:

1. Het doel van de stichting is het bevorderen van
 - empowerment van mensen en groepen in een achterstands- en onderdrukte positie
 - participatie van mensen en groepen die onvoldoende aan de samenleving deelnemen of daarin belemmerd worden
 - bewustwording van mensen met betrekking tot algemene mensenrechten, neergelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, specifieke grondrechten in de samenleving en de daarmee verbonden waarden en normen in de onderlinge omgang
 - dialoog over maatschappelijk controversiële thema's tussen individuen en groepen onderling evenals tussen burgers en de overheid
 - methodieontwikkeling en -overdracht op het gebied van Participatief Drama, in het bijzonder op het gebied van het door Augusto Boal ontwikkelde "Theater van de Onderdrukten"
2. De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door:
 - het ontwikkelen en exploiteren van een Werkplaats voor Participatief Drama en voorts al hetgeen rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords.
 - het ontwikkelen, maken en uitvoeren van forumtheatervoorstellingen, projecten en workshops, waarbij de omvorming van de toeschouwer of deelnemer tot "handelend protagonist" centraal staat
 - het geven van cursussen en trainingen, het organiseren van laboratoria en het bevorderen van multiplicatie op het gebied van Participatief Drama, zowel nationaal als internationaal
 - het ontwikkelen en exploiteren van een productie-bureau
 - alle andere activiteiten die aan het doel van de stichting in de meest ruime zin bevorderlijk kunnen zijn.

Het belang van deze wijziging ligt besloten in de uitbreiding van de doelstelling naar de (in de praktijk allang gehanteerde) maatschappelijke doelen. Deze krijgen nu ook formeel een even belangrijke rol als de oorspronkelijke doelstelling van methodiekwontwikkeling en projectontwikkeling.

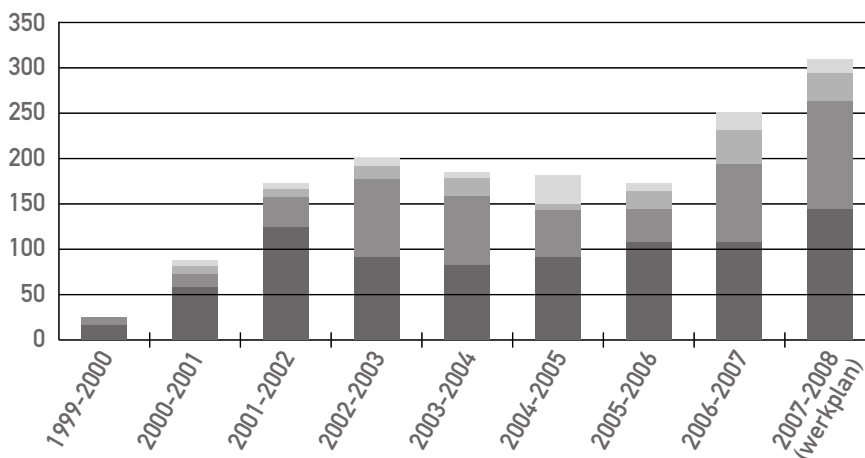
5.3. EVALUATIE WERKPLAN 2006-2007

Voor het eerst in 4 jaar lag het resultaat (ver)boven de verwachtingen. We kunnen wel spreken van een explosieve stijging (40%) van de activiteiten. Dit betrof vooral het programma Empowerment & Dialoog. Er werden veel meer activiteiten in het kader van de verschillende Theaterateliers met mensen met een psychiatrische achtergrond georganiseerd. Ook steeg de vraag naar workshops op studiedagen. Een tweede element was dat de begroting op het gebied van trainingen en cursussen in het programma Ontwikkeling & Overdracht niet alleen voor het eerst gehaald maar zelfs ruim overschreden werd. Een verheugende ontwikkeling.

De enige doelstelling die helaas niet gehaald werd, is het aanbieden van meer workshops in het Cluster 4 onderwijs. Dit onderdeel is in overleg met de scholen uitgesteld tot het schooljaar 2008-2009.

- Uitwisseling en Samenwerking (trainingsdagen)
- Ontwikkeling en Overdracht (cursusdagen)
- Empowerment en Dialoog (voorstelling en workshops)
- Participatie en Bewustwording (voorstelling en workshops)

Ontwikkeling activiteiten Formaat

5.4. WERKPLAN 2007-2008

In het nieuwe werkplan staan de 100 te spelen voorstellingen van Home & Away centraal, evenals 100 dagdelen Theateratelier. In combinatie met de overige geplande activiteiten stijgt het verwachte totale volume opnieuw met ruim 20% t.o.v. het vorige seizoen. T.o.v. het seizoen 2005-2006 is er een toename van 80%. In detail ziet de planning er als volgt uit:

PARTICIPATIE & BEWUSTWORDING (TOTAAL 139)

Home & Away - 90 Forumtheatervoorstellingen in het Onderwijs

Workshops Jeugd - 1 Theateratelier met 13 bijeenkomsten in het Cluster 4 (Almere)

Workshops Jeugd - 1 Theateratelier met 13 bijeenkomsten in het ISK (Leiden)

Workshops Jeugd - 1 Theateratelier met 12 bijeenkomsten in het Praktijkonderwijs (Rotterdam)

Workshops Jeugd - 3 Slimm!-workshops over alcohol in het VMBO (Maassluis)

Workshops Jeugd - 8 workshops in VO en BAO (aanvragen uit Hellendoorn, Urk en Rotterdam)

EMPOWERMENT & DIALOOG (TOTAAL MAX. 145)

Jong & Oud in de wijk - 1 project met 2 WS, 2 repetities en 1 voorstelling (Zoetermeer)

Theateratelier Haarlem - 60 bijeenkomsten

Theateratelier Rotterdam - 40 bijeenkomsten

Workshops op studiedagen, teamdagen, congressen & symposia - 20 workshops

OVERDRACHT & ONTWIKKELING (TOTAAL MAX. 24)

Slimm - 1 cursus van 4 dagdelen

Trainingspad - minimaal 2, maximaal 4 cursussen van 2 dagdelen

Internationale masterclasses - 3 cursussen van 4 dagdelen

UITWISSELING & SAMENWERKING (TOTAAL 17)

POD voorzetting in Oost-Europa - 17 cursusdagen

5.5. MEERJARENPLAN 2008-2013

Formaat gaat zich de komende 5 jaar specifiek richten op vier werkterreinen. Daarnaast is er permanent aandacht voor scholing en methodiekoverdracht. De werkterreinen zijn:

1. JEUGD IN ACHTERSTANDSSITUATIES

Speerpunten zijn het Cluster 4-onderwijs, Praktijkonderwijs en Justitiële Jeugdinstellingen. Voor deze doelgroep worden Theaterateliers ontwikkeld met een korte tot middellange looptijd. Thema's zijn onder andere: empowerment, sociale vaardigheden, arbeidsmarktorientatie, recidivepreventie en dialoog met de reguliere samenleving.

2. LANGLOPENDE THEATERATELIERS

Belangrijkste doelgroepen: dak- en thuislozen en mensen met een psychiatrische achtergrond, maar ook sociaal geïsoleerde mensen en ouderen. De Theaterateliers kunnen op termijn uitgebreid worden tot activiteitenclusters met een aanvullend aanbod vanuit andere culturele richtingen: bijv. dans, beeldende kunst, muziek, film/video en creatief schrijven.

3. EMPOWERMENT EN PARTICIPATIE IN ROTTERDAM-WEST

In de Werkplaats voor Participatief Drama aan de Westzeedijk zal een aanbod ontstaan voor allerlei groepen die in Rotterdam weer mee willen gaan doen: vrouwen, jongeren, langdurig werklozen, ouderen, ex-gedetineerden en ex-verslaafden. Er komt bijzondere aandacht voor Community Building: het versterken van de zelfredzaamheid van verschillende bevolkingsgroepen. Daarbij wordt samengewerkt met zelforganisaties en het welzijnswerk.

4. INTERNATIONALE UITWISSELING

Uitwisseling in twee richtingen: wij gaan door met het trainen van jokers in het buitenland, maar halen ook de expertise van collega-instellingen uit de hele wereld naar hier. Deze kennis zal een bijdrage leveren aan de projecten van Formaat maar ook aan die van anderen. Formaat werkt in dit programma samen met o.a. de

Vrede van Utrecht en Emotive. Verder blijft Formaat lid van de kerngroep van de ITO, de International Theatre of the Oppressed Organization en heeft daardoor toegang tot de expertise van collega's in 80 landen.

5. METHODIEKONTWIKKELING, -OVERDRACHT EN SCHOLING

Rond elk van de vier werkerterreinen zullen laboratoria ontstaan, waarin met de mensen uit het werkveld én de doelgroep nieuwe of aangepaste methodieken worden ontwikkeld. Participatief Drama is altijd de uitkomst van een participatief proces en dus altijd in beweging. Interne scholing van nieuwe jokers wordt een belangrijke speerpunt van de komende jaren, maar ook trainingen van mensen uit het werkveld in bepaalde methodieken wordt versterkt. Doel is om de beschikbaarheid van het instrumentarium van Participatief Drama in Nederland sterk uit te breiden.

BIJLAGE

DE MENSEN VAN FORMAAT

BESTUUR

Jan Dijkstra - Voorzitter, *Vennoot van Dijkstra&Do marketing & communicatie*
Peter Dijkstra - Secretaris, *Docent RISO (CMV) - Hogeschool Rotterdam*
Frans van Maris - Penningmeester, *Van Maris Bedrijfsadvisering*
Frans Berkers - Lid, *Docent CMV - Haagse Hogeschool*
Marianne Douma - Lid raad van Toezicht *Oxfam/Novib*, *Bestuurslid COS*
voorzitter Platform Int. Zaken D'66

AMBASSADEURS

Tjerk Bruinsma *Burgemeester van Vlaardingen*
Ella ter Kuile *Voormalig Gemeenteraadslid Rotterdam*

MANAGEMENT & ORGANISATIE

Irma Hazeleger *Zakelijke leiding*
Ronald Matthijssen *Projectontwikkeling & Evaluatie*
Luc Opdebeeck *Methodische & Artistieke leiding*

UITVOERING

Karen Bevers, Esther Bolte, Claudia Copier, Mieke Coupé, Marija Gajic, Marko Krojac, Annemarie Geelhoed, Adrian Jackson, Vlado Krusic, Ivana Marijancic, Ronald Matthijssen, Mara Michon, Luc Opdebeeck, Remses Rafaëla, Lilia Raileanu, Elvin Rigters, Bas Schrurs, Hok Tan, Giovanni Tradardi, Mariëlle Verdijk, Vincent v/d Velden, Kaat Zoontjens.

